

Tezaurus vybraných významných pojmu

Verejná politika – mezi její relevantní pojmy zahrnujeme sousloví, pro něž je společným jmenovatelem slovo veřejný, tj. *veřejný zájem, veřejný sektor, veřejné finance, veřejné statky a veřejné právo*.

- zajímá se o sociálně politický proces vedoucí k uspokojování konkrétních, diferencovaných lidských potřeb určitého společenství, jejichž uspokojení nemůže být zprostředkováno výlučně soukromým sektorem.

Sociální politika – zkoumání procesu tvorby a realizace politiky dotýkající se vztahu jedincu a sociálních podmínek jejich života.

⇒ SP použita (v komparaci) k vymezení témat VP

Verejná politika vs. politická věda

- ? VP, analyzuje formování a prosazování veřejného zájmu veřejným sektorem (zabývá se vecnými problémy a způsoby jejich řešení, je zde vazba na ekonomii (veřejná a institucionální ekonomie))
- ? politická věda, zajímá ji jak zájem soukromý, tak zájem veřejný (zabývá se vykonstruovanými problémy (bojem o moc))

Vymezení **veřejné politiky** jako **vední disciplíny**: disciplína, která užívá výkladových rámců ekonomie, politologie, práva, sociologie, antropologie a dalších disciplín k analýze procesu formování a uplatňování diferencovaných veřejných zájmů. VP je pruzovou vední disciplínou přesahující hranice tradičních sociálních věd (tématickou strukturou, výzkumnými metodami....)

Vztah veřejné politiky a veřejné správy

- VS se zabývá zabehnutými rutinnými činnostmi v rámci předem daných regulativů
- VP si klade pořád náročnější úkoly, hledá nové způsoby řešení nových otázek (potenciál inovace)

2 klíčové modely – koncepty veřejné politiky dle Lindbloma:

1. společnost řízená rozumem – model vedený rozumem elity, analýzou, „vedou“. Odpovídá se na otázku: „Co je nejlepší pro společnost?“ Základním regulativem, na který se spoléhá, je správa.
2. lidský intelekt je omezený, je třeba užívat jiných způsobů, jak vést společnost. Model staví na uplatnění preferencí lidí, na výsledcích jejich sociálních interakcí, které jsou náhražkami závěru z analýz. Základním regulativem, na který se spoléhá, je trh.

↑ 2 extrémů: ani jeden nevystihuje životní situaci aktéru – realita mezi modely!! (⇒ otázka místa pro občanský sektor)

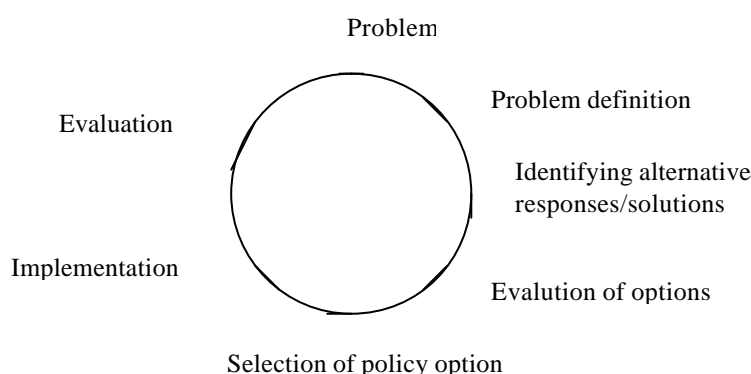
Dror – lidstvo nevytvorilo zatím odpovídající rozhodovací mechanismy, který by řešily problémy, jež si lidstvo vytváří (chudoby, ekologie..)

Modely veřejných politik

- A. Utilitarismus
 - B. Rawlsův princip spravedlnosti
 - C. Neoliberalismus (libertinismus)
 - D. Úplné rovnostářství
 - E. Zachování institucionálních hodnot – konzervatismus
 - F. Zmenšení nerovností
 - G. Kritérium lidské důstojnosti
 - H. Kultivace a uplatnění lidského potenciálu
 - I. Trvale udržitelný způsob života
- A. Utilitarismus - Bentham vymezil cíl směřování lidské společnosti jako zajištění maximálního blaha pro maximální počet lidí (kritici poukazují na komplikace spojené s určením užítku a jejich agregací) – ohrožuje dlouhodobou politickou stabilitu

- B. Rawlsuv princip spravedlnosti – kritika předchozího: soustředí se na ty, co dostávají nejméne (tj. maximální blaho tomu nejméne preferovanému při zachování minimálního standardu ostatním)
- C. Neoliberalismus – funkce státu je třeba redukovat na minimum, úloha „hlídace“
- D. Úplné rovnostářství – Kambodža (Rudí Khmérové) – absolutní rovnost všech
- E. Konzervatismus – sází na tradiční instituce (církve, rodina) – jsou osvědčené, tak proč riskovat změnu ☹, vlídnější k regulačním funkcím státu
- F. Zmenšení nerovností – nebyl popřen trh, ale nestací!, je třeba určité korekce (⇐ z předpokladu, že neexistuje přímá úmera mezi přístupem ke zdrojům a štěstím), různé rozdělení zdrojů mezi lidmi, ale čím rovnoměrnější rozdělení sumy statku, tím vyšší hodnota funkce sociálního blaha !!!
- G. Kritérium lidské důstojnosti – reakce na II. světovou válku – cílem společenského rozvoje: maximální odstranění lidského neštěstí a utrpení; ať je situace jakákoliv, je stát odpovědný za lidskou důstojnost svých občanů (aby nebyla ohrožena) ... 1948 Charta o lidských právech, v ČR Základní listina .. – nad politickými systémy
- H. Kultivace a uplatnění lidského potenciálu – lidé se nerodí se stejnými dispozicemi a sklony, je třeba poskytnout všem rovné šance na uplatnění jejich předpokladů (rovnost příležitostí), ale nikdo nemůže být nucen, aby těchto podmínek využil
- I. Trvale udržitelný způsob života – tento model jako jediný není koncentrován jen na život samotného lidského pokolení, ale na život všech živoucích tvorů na planetě Zemi, je zaměřen na hledání harmonie mezi člověkem a přírodou

Cyklus tvorby politiky (The policy life cycle)

Optimální model formování veřejné politiky (dle Drora)

- charakteristiky:

- je kvalitativní, ne kvantitativní
- má racionální i mimeracionální prvky
- jeho základní racionalitou je ekonomická racionalita
- zahrnuje formování politiky na metaúrovni
- má zabudováno mnoho zpětných vazeb

- hlavní fáze:

- příprava politiky na metaúrovni – uvažování o předpokl. politiky jako takové
- návrh politiky
- realizace a hodnocení politiky

Teorie byrokracie a organizační (správní) teorie

Byrokracie je pyramidální strukturou, mocným víceúčelovým nástrojem. Rutinizuje řešení problému do vysokého stupně a osvobozuje je od závislosti na speciálních dovednostech či iniciativách.

Obecné charakteristiky byrokratických aparátů:

- specializace činností
- obecné charakteristiky výkonu funkcí a z toho vyplývající zamenitelnost úředníku
- problémy, procedury a řešení jsou kategorizovány
- relativní stabilita struktury funkcí
- organizace se stává do určité míry účelem o sobě
- vázanost na určitý typ úkonu
- administrativní reforma je nekonečná: neexistuje optimální řešení organizační struktury

Klasikem sociologické teorie byrokracie - **Max Weber**: užívá tohoto pojmu v neutrálním slova smyslu, vymezuje byrokracii jako nezbytnou součást moderní doby.

Ideální model byrokracie dle Webera je dán těmito jejími vlastnostmi:

- neosobní strukturou moci
- rozhodnutí jsou činěna na základe formalizovaných obecných pravidel
- existuje definovaná hierarchie pravomoci a odpovědnosti
- svobodným výběrem kandidátů do úřadu, založeným na kritériu výkonu v souladu se specifickými pravidly
- odmenování, založené na jasném kontraktu
- žádný z úředníků nevlastní majetek, s nímž operuje
- existuje disciplína a kontrola ve výkonu úřadu

Shrnující přehled konceptu byrokracie (dle Lanea):

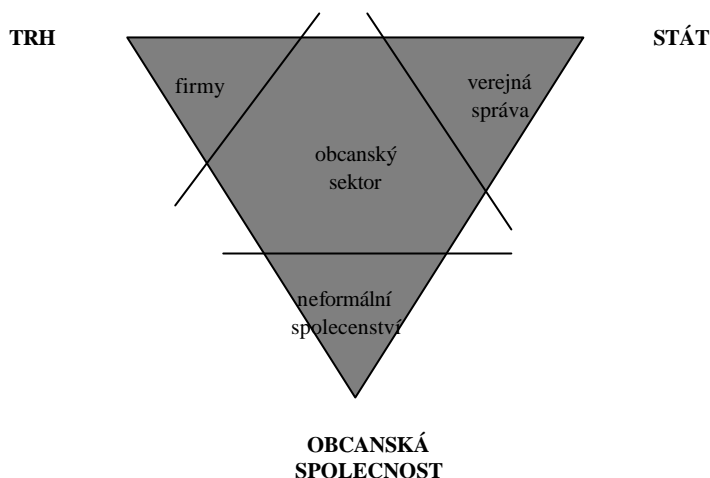
- A. Byrokracie ztotožněna s rigiditou, ztrnulostí, nepružností. Tendence k expanzi, ke snižování výkonu, ke konzervaci vlastní struktury.
- B. Byrokracie jako panství úředníku – problém styku úředníku a politiku. Rust správního aparátu posílil moc úředníku, ti pronikli do sfér politické moci, roste riziko moci korumpovaných úředníků.
- C. Byrokracie jako chaos – nejsou-li jasné cíle organizace, pak je nejistý i způsob řešení vyvstalých agend.
- D. Byrokracie jako maximalizace velikosti
- E. Byrokracie jako nekontrolovatelná moc – obtížná kontrolovatelnost vyplývá z toho, že vyšší jednotka může jen obtížně získat informace nezbytné k hodnocení činnosti jednotky nižší.

Tradiční byrokratické instituce pracují relativně uspokojivě pouze ve stabilním prostředí, pokud je úkol relativně snadný, každý občan vyžaduje tutéž službu a kvalita služby není nejdůležitějším kritériem. Ale v praxi to tak samozřejmě není a proto jsou třeba pružné a adaptabilní instituce a vysoce kvalifikovaný a vysoce motivovaný personál.

Desatero moderní státní správy (dle Osborne-Gaebler)

1. katalytická správa: řízení spíše než přímé poskytování služeb
2. správa náležející komunitě: vytváření příležitostí spíše než služba
3. soutěživá správa: uplatnění konkurence v poskytování služeb
4. správa vedená posláním: proměna organizací vedených pravidly
5. správa orientovaná na výsledky: financování výstupu, nikoliv vstupu
6. správa vedená zákazníky: uspokojování potřeb zákazníku, nikoliv byrokracie
7. podnikavá správa: získávání prostředků spíše než utrácení
8. předvídativá správa: předcházení problému spíše než jejich řešení
9. decentralizovaná správa: od hierarchie k partnerské spolupráci
10. tržně orientovaná správa: podpora změn užitím tržních stimulů

Vztah trh, stát a občanský sektor (Potucek)

Sociální vědy se tradice zabývají společenstvím, trhem a státem jakožto klíčovými formami udržování sociálního řádu.

Modely udržování sociálního řádu (dle Streeck-Schmitter)

Regulační model	Princip regulace	Specializovaná vědní disciplína
společenství	spontánní solidarita	sociologie
trh	rozptýlené soutěžení	ekonomie
stát	hierarchická kontrola	právo, politické vědy
asociace	harmonizace prostr. organizace	teorie organizace, sociologie sociálních hnutí

Typy sektoru regulujících činností lidí (dle Wolfendenovy komise)

Soukromý neformální sektor	Soukromý komerční sektor
Stát	Občanský sektor (neziskové organizace)

Pro formování a realizaci veřejné politiky je klíčové porozumět přednostem i nedostatkům trhu, správy a občanského sektoru a hledat jejich vyvážené uplatnění v roli nástroje regulace věcí veřejných.

- uplatnění trhu, státu a neziskových organizací v životě člověka

Verejný a soukromý sektor

Rozdíl mezi veřejným a soukromým sektorem se projevuje v rozdílech mezi institucemi a jejich zájmy, i v individuálních preferencích.

Kritéria rozlišující veřejný a soukromý sektor

Kritérium ↓	Sektor →	Verejný sektor	Soukromý sektor
1. politická moc		státní moc	osobní svoboda
2. spotřeba a investice		veřejná spotřeba a investice	soukromá spotřeba a investice
3. povaha rozhodování		politické nebo správní rozhodnutí	soukromé rozhodnutí
4. poskytování statku (dávek a služeb)		veřejné statky (dávkové služby)	soukromé statky (dávkové služby)
5. vlastnictví		vlastnictví ve veřejném sektoru	soukromé vlastnictví
6. zaměstnanost		ve veřejném sektoru	v soukromém sektoru

- srovnání charakteristik veřejného úřadu a soukromé firmy

I když je rozlišení mezi veřejným a soukromým sektorem z poznávacího hlediska velmi cenné, nelze je precizovat. Někdy je obtížné rozlišit, kdy která instituce ještě spadá do veřejného sektoru a kdy už ne.

TRH

Prednosti trhu (ve srovnání se státem):

- schopnost maximalizovat ekonomickou efektivnost
- sklon k inovacím
- opakování úspěšných experimentů
- rychlá adaptace na změny podmínek
- opuštění neúspěšných nebo zbytečných činností
- efektivnější realizace komplexních systémových úloh
- vytváření velkých příležitostí pro uplatnění tvorivosti a podnikavosti lidí

Selhání trhu:

1. při uplatnění jiných kritérií než kritéria ekonomické efektivnosti

- zmenšení nerovností v rozdělování statku
- zachování institucionálních hodnot
- lidská důstojnost
- kultivace a uplatnění lidského potenciálu
- trvale udržitelný způsob života

2. v situaci, kdy není splněn předpoklad existence ideálního tržního prostředí

- existence veřejných statků
- existence externalit
- přirozený monopol na straně nabídky či poptávky
- informační asymetrie mezi prodávajícím a kupujícím
- měnící se preference účastníku tržní směny
- zanedbávání budoucnosti

STÁT (státní správa)

Prednosti státu (ve srovnání s trhem):

- v realizaci rozhodnutí politického charakteru
- v administrativní regulaci
- v rychlé mobilizaci a využití zdroje
- v zabezpečení kontinuity a stability služeb
- v prevenci vykoristování či diskriminace
- v zabezpečení bezpečnosti
- v zabezpečení rovnosti
- v zabezpečení sociální soudržnosti, sociálního smíru

Selhání státu:

1. selhání totalitárních politických systémů

- nedostatečná schopnost autokorekce
- potlačení tvorivého potenciálu lidí

2. selhání přímé demokracie

- úskalí referenda
- nevýrazná většina vítěz nad vyhraněnou menšinou

3. selhání reprezentativní demokracie

- volební paradox
- „balíčky“ preferencí
- odcizení zvolených reprezentantů zájmům voličů
- vliv organizovaných zájmů (lobby)
- omezený časový horizont

- vliv masmédií

4. selhání typická pro výkon správy

- nízká efektivita a malá prizpusobivost byrokratických aparátů
- odcizení státní byrokracie jejímu poslání

5. selhání vlastní decentralizovaným soustavám

- složitost řízení v decentralizovaných soustavách správy
- ohrožení veřejných zájmu prosazováním zájmu skupinových
- fiskální externality

OBCANSKÝ SEKTOR

Občanství – morální závazek jedince vůči zájmům společenství, v němž žije. Tento závazek vede lidi k tomu, aby udělali něco pro druhé.

Obcanská společnost – nezávislá samoorganizace společnosti, jejíž jednotlivé části se dobrovolně zapojují do veřejné činnosti, aby uspokojovaly individuální, skupinové či veřejné zájmy v rámci právně definovaného vztahu mezi státem a společností.

Obcanský sektor – je institucionalizovaným vyjádřením života občanské společnosti. Tvoří jej neziskové organizace, které jsou formou dobrovolného sdružování občanů sdílejících společné hodnoty a ochotných spolupracovat na společném díle.

Fce občanského sektoru:

- ? sociální
- ? politická
- ? ekonomická

Zvláštní postavení občanského sektoru mezi veřejným a soukromým sektorem charakterizuje následující tabulka:

Doména občanského sektoru

Sektor	Veřejný	Soukromý
Alokací mechanismus →	Veřejný rozpočet	Trh
Kritérium činnosti ↓		
Veřejný zájem	stát	obcanský sektor
Zisk	----	ziskový sektor

Prednosti občanského sektoru – je lepší než trh i stát v regulacích činností:

- generujících buď minimální nebo vůbec žádný zisk
- vyžadujících vcítení se do potřeb ostatních a ochotu jim pomoci
- vyžadujících celostní přístup
- předpokládajících efektivní okamžitou pomoc jednotlivci (napr. denní péče ...)
- předpokládajících značnou důvěru na straně klientů
- vyžadujících dobrovolnou práci
- jejichž cílem je získání finančních podpor prostřednictvím darů
- zahrnujících uplatnění morálních kritérií a individuální odpovědnosti ve vykonávané činnosti

Selhání občanského sektoru:

- nedostatečná kapacita pro řešení rozsáhlých úkolů
- absence občanských iniciativ tam, kde by byly potřebné
- zvýšená citlivost na osobnostní charakteristiky účastníků
- hrozba byrokratizace činnosti neziskových organizací
- nejistota a nestabilita občanského sektoru
- zásterka pro krytí ziskového motivu